

Konflikt Miriam i Aarona z Mojżeszem w Targumie Neofiti i w Targumie Pseudo-Jonatana

Streszczenie: Tradycja żydowska może poszczycić się wieloma utworami inspirowanymi wydarzeniami i postaciami biblijnymi. Często uzupełniały one luki w narracji, dostarczając objaśnień trudniejszych fragmentów lub po prostu dodając szczegóły z życia opisywanych bohaterów. Takie zmiany można spotkać już w targumach. Te aramejskie przekłady towarzyszyły tekstowi hebrajskiemu przez kilka wieków, najpierw w formie ustnej, co powodowało ich nieustanną zmianę, aż w końcu zostały spisane. Ich cechą charakterystyczną jest to, że obok przekładu tekstu można znaleźć materiał dodatkowy w postaci rozszerzeń, ale także parafrazy i aktualizacje, które miały pomóc w lepszym zrozumieniu Biblii hebrajskiej. W tym kontekście warto zwrócić uwagę na aramejską wersję wydarzeń, ukazującą konflikt między Miriam i Aaronem a Mojżeszem. W artykule tym zostanie podjęta analiza porównawcza aramejskich przekładów Lb 12,1-15 w Targumie Neofiti i Targumie Pseudo-Jonatana w odniesieniu do postaci Mojżesza, Miriam i Aarona. Szczególna uwaga zostanie zwrócona na charakter uzupełnień i rozszerzeń występujących w obu targumach.

Słowa kluczowe: Miriam, Aaron, Mojżesz, Targum Neofiti, Targum Pseudo-Jonatana, Księga Liczb

The Conflict of Miriam and Aaron with Moses in Targum Neofiti and Targum Pseudo-Jonathan

Abstract: Jewish literature includes many writings which focus on the events and figures described in the Bible. These documents aim at presenting episodes and heroes in a way that generally fills gaps in the biblical narratives, offering explanations for more difficult fragments and providing details of the lives of various characters. Expansions and additions also occur in the Aramaic renderings of the Hebrew Bible called "Targums". These translations accompanied Hebrew texts for several centuries. However, they were transmitted orally and underwent continuous changes and modifications, until their contents were finally written down. Next to a translation, Targums incorporated a paraphrase, complementary material and updating, all of which played a significant role in assisting participants at a liturgy in synagogues or individual

believers in their private studies to ponder and comprehend scriptural accounts. In this context, the Aramaic version of the conflict of Miriam and Aaron with Moses is worth mentioning. In this article, the author carries out a comparative analysis of the Aramaic translations of the story found in Numbers 12:1-15 as rendered by Targum Neofiti and Targum of Pseudo-Jonathan, with particular emphasis on their presentation of Moses, Miriam and Aaron. Special attention will be paid to the character of the additions and expansions offered by these Targums.

Keywords: Miriam, Aaron, Moses, Targum Neofiti, Targum Pseudo-Jonathan, Book of Numbers

Wprowadzenie

Ze względu na centralną rolę Tory w życiu społeczności żydowskiej powstała większa liczba aramejskich przekładów tej części Biblii hebrajskiej. Kompletny aramejski przekład Pięcioksięgu przekazuje Targum Onkelosa (TgO), uznany jako oficjalny przekład Tory, a także Kodeks Neofiti 1 (TgN) oraz Targum Pseudo-Jonathana (TgPsJ), które w porównaniu z TgO zawierają o wiele więcej materiału dodatkowego (Flesher, Chilton 2011, 69-166). Uczni przyjmują wprawdzie, że TgN i TgPsJ wywodzą się z wczesnej tradycji palestyńskiej, to jednak podkreślają, że mimo podobieństw prezentują one też odmienny materiał dodatkowy (Kuśmirek 2011, 99-103; Wróbel 2017, 135-148). Przyczyny tego należy szukać w pochodzeniu przekładów, w środowisku i czasie, w którym powstały. Końcowa redakcja TgPsJ jest datowana nawet na VIII wiek. Zarówno TgN, jak i TgPsJ prezentują świadectwo działalności egzegetycznej szkół żydowskich. Ślady takiej działalności mają miejsce także w przekładzie biblijnej narracji Lb 12,1-16.

Opisana w Księdze Liczb wędrówka po pustyni dzieli się na dwa etapy: pierwszy obejmuje drogę z Synaju do Kadesz Barnea (10,11–12,16), a drugi z Kadesz Barnea na równiny Moabu (20,1–22,1). Bezpośredni kontekst konfliktu między Miriam i Aaronem a Mojżeszem stanowi narracja dotycząca wydarzeń w drodze do Chaserot (rozd. 11). Bunt Izraelitów wywołuje gniew PANA. Następuje również zmiana w sposobie sprawowania władzy, którą Mojżesz dzieli z radą siedemdziesięciu starszych. W formie i treści historia Miriam i Aarona, którzy oskarżają Mojżesza, ma wiele punktów wspólnych z poprzedzającymi ją epizodami. Chociaż protest ten wydaje się mniej poważny niż powszechne niezadowolenie opisane w poprzednim rozdziale, to w rzeczywistości był on bardzo istotny. Aaron, brat Mojżesza, sprawował urząd najwyższego kapłana, co oznacza, że był przywódcą religijnym. Z kolei Miriam, jego siostra, nazwana prorokinią (Wj 15,20-21), stoi na czele kobiet i przewodzi celebracji zwycięstwa nad Egipcjanami zatopionymi w Morzu Czerwonym. A zatem konflikt opisany w Lb 12,1-15 nie stanowi przejawu małostkowej zazdrości rodzinnej, lecz jest buntem kapłana i prorokini, dwóch archetypów religii biblijnego Izraela, kwestionujących pozycję Mojżesza jako jedyne go pośrednika między Bogiem a Izraelem. Jednak takie przedstawienie wydarzeń w Chaserot mogło budzić zaniepokojenie słuchaczy Tory, dlatego też tłumacze aramejskich wersji podjęli starania, aby rozwiązać wątpliwości rodzące się w związku

z postawą głównych postaci opowiadania. W tym celu wprowadzili materiał dodatkowy, który zawierał także tradycję ustną na temat Mojżesza, Aarona i Miriam.

Analiza historii konfliktu Miriam, Aarona i Mojżesza w TgN i TgPsJ pozwoli przyjrzeć się, w jaki sposób tłumacze starali się uporać z wyzwaniem stawianym słuchaczom Tory. Pozwoli także wskazać podobieństwa i różnice obecne w materiale dodatkowym oraz wskazać charakterystyczne strategie i techniki stosowane w aramejskich przekładach.

Prezentowane poniżej tłumaczenie polskie to własny przekład hebrajskiego tekstu biblijnego i jego aramejskiej wersji w Targumie Neofiti i Targumie Pseudo-Jonatana na podstawie tekstów udostępnionych w ramach opracowania Comprehensive Aramaic Lexicon Project.

1. Wydarzenia w Chaserot w Lb 12,1-16

Opowiadanie o wydarzeniach w Chaserot (Lb 12,1-16) dzieli się na dwie główne sekcje. Pierwszą stanowią ww. 1-8, które ukazują podważenie pozycji i władzy Mojżesza. Z kolei ww. 9-15 zawierają odpowiedź PANA na to wyzwanie (Ashley, 1993, 222-223). W tekście biblijnym, skoncentrowanym na osobie Mojżesza, istotne są dwa tematy, które wpływają na rozwój opowiadania (por. Lb 11):

- 1) Kuszycka żona Mojżesza – punkt wyjścia do opowiadania. Narzekania na cudzoziemską żonę Mojżesza mają źródło w osobie Miriam, której towarzyszy Aaron (porządek imion w w. 1), co prowadzi do ukarania Miriam (ww. 10-15);
- 2) Wyjątkowa pozycja Mojżesza – skargi na status Mojżesza jako interpretatora boskich słów są wnoszone przez Aarona z udziałem Miriam (kolejność imion w ww. 3-4), co prowadzi do ostrych wypowiedzi w kierunku obojga przez PANA (w. 8).

W. 9 stanowi przejście między dwoma tematami, a w. 16 stanowi notkę podrózną, która określa miejsce pobytu Izraelitów na pustyni Paran. W tekście wyróżnia się fragment poetycki, ukazujący różnicę w sposobie komunikacji między PANEM a Mojżeszem oraz między PANEM a wszystkimi innymi prorokami. Fragment ten ukazuje wiele problemów tekstowych z zakresu krytyki tekstualnej. Cechują go również liczne potwierdzające albo informacyjne komentarze narratora, które mają na celu dodanie dynamiki i barwy opisom (Ashley, 1993, 223).

2. Narzekania Miriam i Aarona na małżeństwo Mojżesza (12,1-3)

Historia konfliktu rozpoczyna się od stwierdzenia, że Miriam i Aaron zaczęli mówić przeciwko Mojżeszowi (w. 1). Natura skargi Miriam i Aarona nie wynika jasno

z wcześniejszego tekstu biblijnego. Z narracji wynika, że pretekstem do szemrania był związek Mojżesza z Kuszytką. Wszystko, co było wiadomo o jego pożyciu małżeńskim do tej pory, to jego związek z Seforą, Madianitką (Wj 2). Konflikt rozwija się jednak w innym kierunku, mianowicie chodzi o autorytet Mojżesza i jego wyjątkową pozycję (w. 2). Potwierdza to opis pokornej postawy Mojżesza w relacji z PANEM (w. 3). Narzekania Miriam i Aarona stanowią kontrast do postawy Mojżesza.

TH	TgN	TgPsJ
¹ I mówiła Miriam i Aaron przeciw Mojżeszowi z powodu żony Kuszytki, którą wziął, bo (za) żonę Kuszytkę wziął.	I mówiła Miriam i Aaron przeciw Mojżeszowi z powodu żony Kuszytki, którą wziął [sobie]. Czy tą żoną Kuszytką była Sefora, żona Mojżesza? Z wyjątkiem tego, że jako Kuszytka miało ciało inne od wszelkich innych istot, to Sefora, żona Mojżesza, miała zgrabną figurę i piękny wygląd, a w dobrych uczynkach była inna od wszystkich kobiet tamtego pokolenia.	I mówili Miriam i Aaron przeciw Mojżeszowi słowa, które były niegodne, o sprawie żony Kuszytki, którą Kuszyci wydali na żonę Mojżeszowi podczas jego ucieczki przed faraonem, on jednak odszedł od niej, ponieważ na żonę wydali go za królową Kusz, lecz on trzymał się od niej z dala.
² I mówili: „Czy tylko z Mojżeszem mówił PAN? Czy nie mówił również z nami?”. A PAN (to) usłyszał.	I mówili: „Czy tylko z Mojżeszem mówił PAN? Czy nie mówił również z nami?”. A zostało to usłyszane przed PANEM.	I mówili: „Czy tylko z Mojżeszem mówił PAN, ponieważ wstrzymał się od współżycia małżeńskiego? Czy nie mówił także z nami?”. A zostało to usłyszane przed PANEM.
³ A Mojżesz był człowiekiem bardzo pokornym, bardziej niż wszyscy ludzie na powierzchni ziemi.	A Mojżesz był człowiekiem bardzo pokornym, bardziej niż wszyscy synowie ludzcy na powierzchni ziemi.	A Mojżesz był człowiekiem bardzo pokornym w usposobieniu, bardziej niż wszyscy ludzie na powierzchni ziemi, nie zważał jednak na ich słowa.

W tekście hebrajskim (TH) w. 1 zaczyna się od czasownika „i mówiła” – *watēdabber* (3 os. lp. r. ż.), natomiast w w. 2 użyto ten czasownik w formie „i mówili” (3 os. lm.). Zarówno takie użycie czasownika, jak również kolejność wymienionych imion sugeruje, że inicjatorką narzekania była Miriam. O ile w TgN zachowuje formę czasownika z TH, to w TgPsJ wprowadzono zmianę, która już na początku wskazuje, że chodziło o oboje rodzeństwa.

W targumach zwięzła informacja biblijna z w. 1. na temat żony Mojżesza, Kuszytki, zostaje poszerzona o materiał dodatkowy, który zawiera midrasz. W TgN są dodane

uzupełnienia dotyczące samej żony Mojżesza. W przekładzie tym Kuszytka zostaje utożsamiona z Seforą, która pochodziła z ziemi Madian (Wj 2,15,21). Jednak kraj Kusz jest zazwyczaj identyfikowany z Etiopią, choć inna tradycja lokalizuje Kusz na terytorium Madian (Ha 3,7). W tradycji żydowskiej istnieje jeszcze inna możliwość interpretacji terminu „Kuszytka” (*hakkušit*), który można odczytać jako przymiotnik „piękna” (Milgrom 1990, 93). Taki przekład prezentuje TgO, który dwukrotnie używa wyrażenia „kobieta/żona piękna” (*'ittā' šapirtā'*), podobnie jak komentarz Sifre Numeri (nr 99). W TgN i w TgPsJ nazwa „Kuszytka” (*kwšyt'*) pozostaje, jednak dalsza interpretacja idzie w odmiennym kierunku. W TgN dodano materiał hagadyczny, który podkreśla pozytywny obraz żony Mojżesza, ma ona bowiem nie tylko piękny wygląd i figurę, ale również postępuje właściwie, czyniąc dobre uczynki. Natomiast w TgPsJ sprawa dotyczy małżeństwa Mojżesza, które zawarł pod wpływem Kuszytów podczas ucieczki przed faraonem. Główny akcent kładzie się jednak na postawę Mojżesza wobec małżeństwa z cudzoziemką, ponieważ nie wypełnił on obowiązków małżeńskich, mimo że była to królowa Kusz. Rozszerzenia TgPsJ zawarte w przekładzie w. 1, jak również następujących, mają bardziej charakter halachiczny. W tym kontekście warto przypomnieć, że gdyby podtrzymać identyfikację z Seforą, to małżeństwo z nią zostało skonsumowane o wiele wcześniej (Wj 2,21). Zatem byłby to zarzut nieco spóźniony, który można wytłumaczyć faktem, że jej mąż zostawił ją, kiedy udał się do Egiptu, aby wyzwolić swój lud, a ona dołączyła do niego dopiero na Synaju po to, aby Izraelici zobaczyli ją po raz pierwszy (Wj 18,5-6). Ewentualnie może chodzić o drugie małżeństwo Mojżesza, które zawarł, kiedy Sefora była oddalona. Niezależnie od tego, czy żona Mojżesza była Kuszytką, tj. Etiopką, czy Madianitką, zarzut dotyczył jej etnicznego pochodzenia (por. Kpł 24,10). W TgPsJ i w tekstach rabinicznych nie kwestionuje się jej kuszyckiego pochodzenia, ale wręcz przeciwnie, pojawia się jej obrona poprzez stwierdzenie, że Mojżesz odmówił odbycia stosunku seksualnego po zejściu z Synaju (Sifre Numeri, 99).

W. 2 ukazuje prawdziwy powód skargi Miriam i Aarona. To czego naprawdę pragnęli, to udział w przywództwie Mojżesza. Hebrajskie stwierdzenie „PAN usłyszał” wskazuje na ich bezpośrednią komunikację z Bogiem, a stawiane pytania ukazują pragnienie bycia na równi z Mojżeszem. W obu targumach została zastosowana charakterystyczna technika, kiedy jest mowa o działaniu JHWH, która polega na użyciu strony biernej i przyimka „przed” w odniesieniu do JHWH. Targumiści unikali stawiania Boga bezpośrednio jako podmiotu, kiedy jest mowa o tym, że PAN „słyszał”, „mówił” itp. Ponadto w TgPsJ pojawia się jeszcze jedna wzmianka o tym, że Mojżesz powstrzymał się od obowiązków małżeńskich (aram. termin *rḥq* oznacza wstrzemięźliwość seksualną, zob. Kpł 15,19; por. *Sifre Numeri*, 99).

W w. 3 Mojżesz zostaje nazwany „człowiekiem pokornym” (*'iš 'ānāw*). Jest to jedyny przypadek w Biblii, gdzie ten czasownik odnosi się do jednostki. W innych miejscach występuje w lm., np. pokorni, którzy są posłuszni sprawiedliwym prawom Bożym (So 2,3) lub ci, którzy pokornie szukają PANA (Ps 22,27). Jednak o ile TgN w w. 3. nie wprowadza nowego elementu, to w TgPsJ dodano, że choć Mojżesz był najpokorniejszy w swoim usposobieniu, to jednak nie zważał na wypowiedzi innych.

3. Bóg mówi do Mojżesza, Aarona i Miriam (12,4-8)

W kolejnych wersetach następuje nagłe włączenie się PANA do rozmowy rodzeństwa. Taka reakcja wywołuje przerażenie (Allen 1990, 800). Cała trójka zostaje wezwana do Namiotu Spotkania, gdzie Bóg przemawia do nich. Obraz Boga jest wyraźnie antropomorficzny. Podczas gdy niebezpieczeństwo boskiej obecności jest nadal dość jasne w Lb 11–12, to spotkanie z PANEM ma charakter bardziej bezpośredni, szczególnie w dialogu w porównaniu z Lb 1–10. W poetyckim przepowiadaniu PAN potwierdza pozycję Mojżesza jako swojego wyjątkowego powiernika. Poetycka forma i styl ww. 6-8 wzmacniają efekt wypowiedzi () (Cole 2000, 202-203). Wprawdzie ważność proroctwa zostaje potwierdzona, a objawienie przychodzi w wizjach i w snach, to jednak Mojżesz jako wierny sługa PANA otrzymuje bezpośrednie i jasne potwierdzenie swojej pozycji. Granice odpowiedzialności i autorytetu są zrozumiałe dla wszystkich. Tradycja Mojżeszowa jest bardziej autorytatywna niż prorocza inspiracja.

TH	TgN	TgPsJ
⁴ I powiedział PAN nagle do Mojżesza i Aarona, i Miriam: „Wyjdźcie wszyscy troje, [idźcie] do Namiotu Spotkania”. A oni troje wyszli.	I powiedział PAN nagle do Mojżesza i Aarona <...>. A oni troje wyszli.	I powiedział nagle PAN do Mojżesza i Aarona, i Miriam: „Wyjdźcie wy troje, [idźcie] do Namiotu Spotkania”. A oni troje wyszli.
⁵ I zstąpił PAN w słupie obłoku i stanęła przy wejścia do Namiotu i zawołał na Aarona i Miriam, a oni wyszli oboje.	I objawiła się chwała obecności PANA w słupie obłoku i stanęła przy wejścia do Namiotu, i zawołał do Aarona i Miriam, a oni wyszli.	I objawiła się chwała PANA w słupie obłoku chwały i stanęła przy wejściu do Namiotu, i zawołał do Mojżesza i Miriam, a oni oboje wyszli.
⁶ I powiedział: „Słuchajcie słów moich: Jeśli będzie prorok między wami, Ja, PAN objawię mu się w widzeniu, we śnie będę mówił do niego.	I powiedział: „Słuchajcie moich słów, które mówię: Jeśli będzie prorok między wami, Ja, Pan, objawię się mu w widzeniach i w snach będę mówił do niego.	I powiedział: „Słuchajcie, proszę, moich słów, które mówię: Czy był jakiś prorok, który by powstał od czasów starożytnych, z którym bym rozmawiał, jak rozmawiam z Mojżeszem? Ponieważ słowo PANA objawia się im w widzeniu, we śnie mówię do nich.

<p>⁷ Lecz nie jest tak (ze) sługą moim, Mojżeszem W całym domu moim on jest wierny.</p>	<p>Nie jest on jak którykolwiek z proroków – sługa Mój, Mojżesz, na całym świecie moim, który stworzyłem, on jest wierny.</p>	<p>Nie tak jak w przypadku Mojżesza, sługi mojego. W całym domu Izraela, ludu mego, on jest najbardziej wierny.</p>
<p>⁸ Twarzą w twarz, mówię z nim, nie w wizji i nie w zagadkach. On też postać PANA ogląda. Dlaczego nie baliście się mówić przeciwko memu słudze, przeciwko, słudze memu, przeciw Mojżeszowi?”.</p>	<p>Mową za mową, [mówiłem] z nim w wizji, a nie w pozorach, a on patrzył na podobiznę sprzed PANA. Dlaczego więc nie baliście się mówić przeciw słudze mojemu, przeciw Mojżeszowi?”.</p>	<p>Mową za mową, mówiłem z nim, aby zaniechał współżycia małżeńskiego. W wizji, a nie w tajemnicy, objawiłem się w krzewie. I widział podobiznę, która była po obecności mojej. Dlaczego więc nie baliście się wypowiedzieć tych słów przeciw słudze mojemu Mojżeszowi?”.</p>

Fragment ten rozpoczyna nakaz wydany przez PANA trojgu bohaterom opowiadania (w. 4), by wyszli, co może wskazywać, że Namiot Spotkania, zgodnie z tą tradycją, znajdował się poza obozem (por. 11,24-27; 12,4-5), a nie w centrum obozu (zob. 2,17 i 3,38). W TgN brakuje części tego wersetu, natomiast w TgPsJ zostaje przekazane słowo w słowo za TH.

Kolejne wersety opisują teofanię JHWH. Wysłuchanie odbyło się w kontekście widzialnego dowodu obecności PANA, ponieważ słup obłoku zstąpił i stał przy wejściu do Namiotu Spotkania. Ze słupa obłoku PAN wezwał Miriam i Aarona, by się im objawić. Choć zwykle rozmawiał tylko z Mojżeszem (w. 8), tym razem skierował swoje słowa do przeciwników autorytetu Mojżesza. W TH w w. 5 jest mowa o tym, że PAN „zstąpił”/ „zszedł” (rdzeń *y-r-d*), odpowiednikiem tego słowa jest aramejski czasownik „objawił się”/ „został objawiony” (*'itgalî* od rdzenia *g-l-y*) użyty w formie zwrotno-biernej (I_{peel}). Termin ten jest odpowiednikiem wielu hebrajskich czasowników stosowanych przy opisie bezpośredniej aktywności PANA (Chester 1986, 230-262). W w. 5 tłumacze zastosowali również charakterystyczne określenia, które często pojawiają się w tradycji targumicznej przed imieniem JHWH (w targumach JJJ). W TgN jest to termin chwala (*'yqr*) i obecność (*šekînah*), która się ukazała w obłoku, a w TgPsJ jest mowa o chwale (*veqara'*) JHWH (Wróbel 2017, 195-204).

W w. 6 zachodzą niewielkie zmiany w tłumaczeniu TH, w TgN wynikają one z syntaksy zdania (np. dodanie zaimków osobowych), zwraca też uwagę użycie terminu „objawie się”, omówionego wcześniej. Nieco większe zmiany zachodzą w przekładzie TgPsJ. W początkowym nakazie słuchania słów PANA dodano przede wszystkim informację, że od starożytnych czasów nie było takiego proroka jak Mojżesz. Ponadto przed imieniem własnym Boga pojawia się dodatkowy termin „słowo” (*memra'*) PANA, które często, obok

chwały (*jqr*) i obecności (*šekinah*), jest łączone z JHWH. Na temat znaczenia terminu *memra* istnieją różne poglądy. Niektórzy z uczonych uznają ten termin za narzędzie egzegetyczne, inni podkreślają to, że jego stosowanie ma wydźwięk antyantropomorficzny, inni widzą w nim substytut Boga, a jeszcze inni uznają za stwórczą koncepcję teologiczną (Kuśmirek 2011, 428-432).

W w. 7 w wypowiedzi PANA kontynuowany jest motyw wyjątkowości Mojżesza, która zasada się na jego wierności. Wersje aramejskie jeszcze bardziej kładą nacisk na postawę Mojżesza. TgN podkreśla, że nie ma takiego sługi jak Mojżesz, nie tylko w domu Boga, jak to przekazuje Biblia, lecz również nie można go porównać z żadnym z innych proroków na całym świecie, który został stworzony przez PANA. TgPsJ przekazuje uzupełnienie objaśniające, że chodzi o przypadek Mojżesza i o dom Izraela, lud PANA.

W w. 8 targumiści zamieniają biblijny idiom „twarzą w twarz”, użyty na określenie spotkania Boga z Mojżeszem, na wyrażenie mniej bezpośrednie i antropomorficzne, tj. „mowa za mową”. W tym kontekście tłumacz TgPsJ podaje treść tych mów, która dotyczyła ponownie zaniechania współżycia seksualnego przez Mojżesza z jego żoną. Kolejne zmiany dotyczą stwierdzenia, że Mojżesz widział postać (hebr. *mar'eh*) PANA, które może nawiązywać do Wj 33,23, gdzie jest mowa o postaci Boga przechodzącego przed Mojżeszem. Nawet tam Mojżesz widzi tylko Boże plecy, co jeszcze raz przypomina o niebezpieczeństwie wynikającym z Bożej obecności. Chociaż Mojżesz doświadcza zażyłości z Bogiem, to jednak w tej relacji istnieje dystans. Mając to na uwadze targumiści oddają ten termin za pomocą słowa „podobieństwo/podobizna” (*dmw*). W TgPsJ wskazano dodatkowo, że było to objawienie w krzewie gorejącym, co więcej, chodzi o podobiznę tego, co Mojżesz oglądał po obecności Boga, (por. Wj 33,23). Takie sformułowania jeszcze bardziej kładą nacisk na wskazanie, że Mojżesz jako człowiek nie mógł w pełni oglądać postaci Boga. Poetycka wyrocznia kończy się pytaniem, dlaczego Miriam i Aaron mogli mówić przeciwko Mojżeszowi, które w targumach jest przetłumaczone słowo w słowo.

4. Sąd PANA nad Miriam (12,9-13)

Natychmiastową reakcją PANA na oskarżenia Miriam był gniew. Zarzuty przeciwko Mojżeszowi zostały odrzucone z mocnym potwierdzeniem jego charakteru przez Sędziego całej ludzkości. Obłok Bożej obecności odsunął się znad i z wnętrza Namiotu Spotkania, a wyrok zapadł. To, że choroba nękała Miriam, a nie Aarona, wzmacnia specyficzne dla płci implikacje początkowego czasownika w w. 1, że Miriam była głównym inicjatorem sporu. Wersety te przedstawiają nie tylko sąd nad Miriam, ale także prośbę w sprawie choroby Miriam.

TH	TgN	TgPsJ
<p>⁹ I zapalił się gniew PANA przeciw nim i odszedł.</p>	<p>I wzmógł się gniew PANA przeciw nim gniewem i odszedł.</p>	<p>I podniosła się chwała obecności PANA i odeszła.</p>
<p>¹⁰ A obłok odstąpił się znad namiotu, a oto Miriam była trędowata jak śnieg. I zwrócił się Aaron do Miriam, a oto była trędowata.</p>	<p>A obłok odszedł znad namiotu, a oto Miriam była trędowata jak śnieg. I spojrział Aaron na Miriam, a oto była trędowata.</p>	<p>A obłok chwały obecności PANA podniósł się znad namiotu, a oto Miriam była dotknięta trędem. I spojrział Aaron na Miriam, a oto była dotknięta trędem.</p>
<p>¹¹ I powiedział Aaron do Mojżesza: „Proszę, panie mój, nie nakładaj na nas grzechu, ponieważ staliśmy się głupi pełniliśmy i którym zgrzeszyliśmy.</p>	<p>I powiedział Aaron do Mojżesza: „Proszę, panie mój, nie nakładaj na nas grzechu, ponieważ zbłądziliśmy i którym zgrzeszyliśmy.</p>	<p>I powiedział Aaron do Mojżesza: „Proszę panie mój. Nie nakładaj na nas grzechu, ponieważ staliśmy się głupi i zgrzeszyliśmy.</p>
<p>¹² Nie, proszę, niech nie będzie jak martwy [płód], który wychodzi z łona swej matki na pół zgniły”.</p>	<p>Niech nie będzie Miriam nieczysta w namiocie, jak umarli. I oto jest jak potomek, który powstaje w łonie swej matki dziewięć miesięcy, w wodzie i w ogniu i nie doznało krzywdy, a kiedy nadszedł na nie wyznaczony czas, aby wyjść na świat, połowa jego ciała została zjedzona. Kiedy więc byliśmy zniewoleni w Egipcie, a potem wyprowadzeni na pustynię, nasza siostra widziała nas w niewoli, a kiedy nadszedł czas wyjścia i objęcia w posiadanie ziemi, dlaczego ma być od nas odsunięta? Módl się za martwe ciało, które jest na niej, by mogła żyć. Dlaczego mielibyśmy (utracić) jej zasługi?”.</p>	<p>Proszę cię, niech Miriam, nasza siostra, nie będzie nieczystą w namiocie, jak zmarły. Gdyż jest jak dziecko, które skończyło w łonie swej matki dziewięć miesięcy, a kiedy nadejdzie czas, aby wyjść na świat, to połowa jego ciała zostaje zjedzona. Gdy matka siedzi na krześle porodowym, jej dziecko umiera, a akuszerka wyjmuje je [takie] w kawałkach. Tak też gdy byliśmy w ziemi egipskiej, Miriam, nasza siostra widziała nas na wygnaniu, w naszej wędrówce i w ucisku naszym. A teraz kiedy nadszedł czas wyjścia i objęcia w posiadanie ziemi Izraela, oto zostaje od nas odsunięta! Proszę, mój panie, módl się teraz za nią, abyśmy nie stracili jej zasługi spośród zgromadzenia”.</p>

<p>¹³ A Mojżesz wołał do PANA, mówiąc: „Boże, proszę, uzdrow ją”.</p>	<p>A Mojżesz modlił się przed Panem i mówił: „Proszę przez wzgląd na miłosierdzie przed Tobą, PANIE, Boże, łaskawy i miłosierny Boże, uzdrow ją”.</p>	<p>A Mojżesz modlił się i prosił o miłosierdzie sprzed PANA, mówiąc: „Modłę się przez miłosierdzie, Boże, miłosierny nasz! Proszę, Boże, który panujesz nad oddechem każdego ciała, uzdrow, proszę, ją”.</p>
--	---	--

W aramejskich wersjach w. 9. hebrajskiego tekstu zwrot „i zapalił się gniew PANA” zostaje zastąpiony standardowym zwrotem: „wzmógł się gniew PANA” w TgN. Inaczej zostaje to odczytane w TgPsJ, gdzie jest mowa o tym, że chwała obecności PANA „podniosła się”, a potem odeszła. Wyrażenie to jest także dodane w w. 10 w TgPsJ, kiedy jest mowa o odejściu „obłoku chwały obecności PANA” zamiast odejścia tylko obłoku. Natomiast wzmianka dotycząca choroby Miriam, która w TH jest lakoniczna - dosł.: „oto trędowata” (TH, TgN), w TgPsJ zastępuje fraza: „a oto była dotknięta trędem”.

W kontekście w. 11, w którym Aaron próbuje usprawiedliwić postawę swoją i Miriam, warto zauważyć, że prawa związane z różnymi chorobami skóry wymagały, aby chorzy mieszkali na obrzeżach obozu lub miasta, po to by nie kalać czystości innych. Rzeczywiście, centrum wspólnoty było tam, gdzie mieszkał JHWH, a jego czystość świętości miała być zachowana. Stąd też reakcja Aarona mogła wynikać z przerażenia fizycznym oszpecceniem Miriam, oraz tym, że będzie musiała być oddzielona od Mojżesza i od niego samego, a także jego obawami, że później może zostać dotknięty tą ohydą chorobą i cierpieć taką samą hańbę ze strony społeczności. W swej wypowiedzi zwraca się do Mojżesza jak do pana i pokornie wyznaje, że zgrzeszyli oboje. Być może próbując złagodzić potencjalny sąd przeciwko sobie, scharakteryzował swoje wykroczenie w TH jako przejaw własnej głupoty (Cole 2000, 207). W targumach zmiana dotyczy w tym wersecie jedynie TgN, gdzie użyto sformułowania, że Aaron i Miriam „złądzili i zgrzeszyli”. W tym przypadku to TgPsJ odpowiada TH, gdzie występuje fraza „staliśmy się głupi i zgrzeszyliśmy”.

W trosce o chorą siostrę Aaron błagał Mojżesza, aby nie obarczał Miriam winą za ich grzech, przez który mogłaby być jeszcze bardziej dotknięta przewlekłym trędem. Prosił, aby Bóg nie dotykał Miriam tak, by wyglądała jak martwy płód (w. 12). Tłumacze TgN i TgPsJ przekazują zasadniczo ten sam obraz co TH, lecz rozwijają też parafrazę. Zapisany jest w niej obraz płodu, bezpiecznego w łonie matki przez dziewięć miesięcy i umierającego tuż przed porodem. Jest to rozumiane w odniesieniu do Izraela i Miriam; z kolei okres poczęcia i ciąży jest rozumiany jako niewola egipska i wędrówka po pustyni, poród jako posiadanie ziemi. Miriam cierpiała wraz ze swoim ludem w tym pierwszym. Dlaczego zatem miałyby umrzeć tuż przed urodzeniem, aby wejść w posiadanie ziemi? (McNamara 1995, 78). W TH jest to prośba, która ma lakoniczną formę. Natomiast w targumach jest mowa o modlitwie, o którą faktycznie chodzi także w tekście biblijnym. Jednak w targumach zastosowano technikę translatorską, w której czasowniki „prosić”, „błagać” „wołać”, itp. są skierowane

do Boga i tłumaczone za pomocą rdzenia „modlić się” (*c-l-y*). W w. 12 jest mowa także o tym, że Miriam jest ważna dla zgromadzenia „przez zasługę” (*bkwt*). Rzeczownik „zasługa” (*zkwt*) występuje w lp., lecz jest poprawiany na lm., tj. „zasługi”. Chodzi bowiem o różne dobrodziejstwa udzielone Izraelowi przez zasługi Miriam, które są odnotowane w innych miejscach (TgN w. 16; także Lb 21,1), a które rozwija tradycja midraszowa (Crawford 2003, 33-35).

Mojżesz zgadza się i woła do Boga o uzdrowienie Miriam (w. 13). Targumiści ponownie zastępują czasownik „wołać” aramejskim „modlić się” (w TgPsJ, dodano jeszcze „i prosił”), akcentując w ten sposób znaczenie modlitwy. W tekście hebrajskim modlitwa jest wyrażona monosylabami z głównym naciskiem na termin uzdrawiania (*rēpā*). Mojżesz kieruje swą modlitwą do Boga - w tym miejscu za pomocą ogólnego semickiego terminu *'el*, który targumiści wyrażają aramejskimi formami *'elhh* – TgN i *'elqa* – TgPsJ. Rozbudowują także treść modlitwy, dodając atrybuty Boga, tj. miłosierdzie i łaskawość (TgN), a w TgPsJ także wzmianką o panowaniu Boga nad życiem każdego. W obu targumach użyto także przyimek „przed” imieniem PAN, a w TgN nawet dwukrotnie, ponieważ w treści prośby dodano jeszcze „przed Tobą, PANIE”. W ten sposób aramejski tekst traci nie tylko zwięzły charakter wypowiedzi, ale także jej błagalny wydźwięk.

5. Bóg daje odpowiedź Mojżeszowi, Aaronowi i Miriam (12,14-15)

Ww. 14-15 to odpowiedź PANA udzielona Mojżeszowi. Widoczna jest w niej łaska i miłosierdzie, ponieważ Miriam pozostaje przy życiu podczas tej ciężkiej próby. Kara Miriam zostaje znacznie zmniejszona z dożywotniego trądu do siedmiodniowego wykluczenia z obozu. Również tutaj czyni się dodatkowe ustępstwo, ponieważ zwykły przypadek trądu trwa co najmniej czternaście dni (Kpł 13,5). Można przypuszczać, że Miriam została uzdrowiona od razu; jeśli tak, to siedmiodniowa kwarantanna (Kpł 13,5) nie była wymagana, a jedynie siedmiodniowy rytuał oczyszczenia (Kpł 14,1-20). Rzeczywiście, odpowiedź Boga wskazująca, że wykluczenie Miriam jest spowodowane wstydem, a nie jej chorobą, oznacza, że modlitwa Mojżesza o całkowite uzdrowienie została wysłuchana: Miriam jest całkowicie uzdrowiona. Tutaj jednak problemem wydaje się nie tyle diagnoza czy rytuał, co znak hańby. Rodzic plujący dziecku w twarz (w. 14) jest oznaką wstydu (zob. Pwt 25,9; Hi 30,10; Iz 50,6). Miriam musi ponieść konsekwencje swojego buntu: publiczne upokorzenie i izolację od obozu wspólnoty na siedem dni. PAN przywołuje pozornie analogiczne orzecznictwo, w którym można odnaleźć właściwy wyrok. Podczas gdy Miriam przechodziła wymagany okres separacji i rytualnego oczyszczenia, obóz Izraelitów pozostał w Chaserot. Ta narracja podąża za wzorcem zapoczątkowanym w rozdziale jedenastym. Ludzie narzekają; Boży gniew płonie; Mojżesz wstawia się; Kara łagodnieje. Kwestia nieposłuszeństwa wśród ludzi jest nadal w centrum uwagi. Tutaj zaangażowani są przywódcy obozu.

TH	TgN	TgPsJ
<p>¹⁴ A PAN powiedział do Mojżesza: „Gdyby jej ojciec plunął w twarz, czyż nie musiałyby się przez siedem dni wstydzić? Tak ma być przez siedem dni poza obozem, a potem zostanie przyjęta z powrotem”.</p>	<p>A PAN powiedział do Mojżesza: „Gdyby jej ojciec rzeczywiście ją ostro zganił oficjalnie, byłaby przed nim zawstydzona przez siedem dni. Niech będzie wypędzona siedem dni poza obozem, a po tym czasie zostanie uzdrowiona”.</p>	<p>A PAN powiedział do Mojżesza: „Gdyby jej ojciec rzeczywiście ją ostro zganił [prosto] w twarz, czy nie byłaby zawstydzona i wypędzona [przez] siedem dni? A teraz gdy zganię ją, oficjalnie będzie okryta niesławą przez czternaście dni. Wystarczy tylko, jak będzie wypędzona poza obóz na siedem dni. Ja jednak zwlekam przez wzgląd na twą zasługę, obłok chwały mojej, namiot, arkę i całego Izraela, póki nie zostanie uzdrowiona. Potem zaś zostanie przywrócona”</p>
<p>¹⁵ I została wyłączona Miriam z obozu [na] siedem dni, a lud nie wyruszył, aż do czasu, gdy Miriam została przyjęta z powrotem.</p>	<p>I została wyłączona Miriam poza obóz [na] siedem dni, a lud nie wyruszył, aż do czasu, gdy Miriam została uzdrowiona</p>	<p>I została wyłączona Miriam poza obóz [na] siedem dni, a lud nie wyruszył, aż do czasu, gdy Miriam została uzdrowiona</p>

Dla aramejskich tłumaczy problemem jest przywołanie przypadku, kiedy to ojciec opluwa twarz dziecka (w. 14). Zamieniają je oni na sformułowanie: „i ostro zganił oficjalnie (dosł. na sądzie)” (TgN). Nieco inaczej podchodzi do tego tłumacz TgPsJ, który również mówi o „ostrym zganieniu”, jednak pozostawia też słowo „twarz” z tekstu hebrajskiego. Tekst hebrajski mówi o pobycie przez siedem dni poza obozem, a potem o dołączeniu do innych. Wersja TgN pozostaje przy liczbie siedmiu dni. Natomiast w TgPsJ Bóg w swej wypowiedzi dodatkowo mówi o tym, że jeśli zgani ją oficjalnie, to będzie okryta niesławą przez czternaście dni. Dodaje jednak, że wystarczy tylko siedem dni pobytu poza obozem. Następnie targumista rozwija wątek zwłoki z wyruszeniem w dalszą drogę, aż Miriam zostanie uzdrowiona. PAN oświadcza, że zwleka ze względu na „zasługę twoją” (sufiks 2 os. l.p.), czyli Mojżesza, a następnie wymienia: obłok chwały, i namiot, i arkę, i cały Izrael. W tekście hebrajskim jest mowa o tym, że Miriam „zostanie przyjęta/dołączona z powrotem” (*te'āsēp*). Odpowiednikiem w TgN jest czasownik „zostanie uleczone” (*tt'sy*), a w TgPsJ ponownie pojawia się myśl o przywróceniu Miriam (*ttknš*). W. 15 jest przetłumaczony w targumach „słowo w słowo”. Tym razem hebrajskiemu czasownikowi „została przyjęta z powrotem” (*te'āsēp*) w obu targumach odpowiada aramejski rdzeń „uleczyć” (*'s-y* w formie Itpaal).

6. Pouczenie dla mędrców i usprawiedliwienie Miriam

Po upływie siedmiodniowego okresu ludzie zwinęli obóz i opuścili Chaserot, a w końcu udali się na pustynię Paran. Werset ten kończy pierwszą część księgi poświęconej wędrówce Izraelitów po pustyni (Ashley 1993, 228).

TH	TgN	TgPsJ
¹⁶ A potem lud wyruszył z Chaserot i rozbił obóz na pustyni Paran	Choć Miriam prorokini poniosła karę, tak że stała się trędowatą, to jest to wielka nauka dla mędrców i dla tych, którzy przestrzegają Prawa, że za małe przykazanie, jakie człowiek wypełnia, otrzyma wielką nagrodę. Ponieważ Miriam stała na brzegu rzeki, by dowiedzieć się, co się w końcu stanie z Mojżeszem, Izrael stał się sześćdziesięcioma miriadami, to jest osiemdziesiąt legionów. A obłoki chwały i źródło nie ruszyły się ani nie poszły ze swych miejsc, póki prorokini Miriam nie została uzdrowiona ze swego trądu. Po tym lud wyruszył z Chaserot i rozbił obóz na pustyni Paran.	Ponieważ jednak Miriam prorokini poniosła karę przez dotknięcie trądem na tym świecie, to jest wielka nauka o niej w przyszłym świecie, które spotyka sprawiedliwych i przestrzegających przykazań Prawa. A ponieważ prorokini Miriam stała przez krótki czas, by dowiedzieć się, co będzie na końcu z Mojżeszem, to przez wzgląd na tę zasługę stał się cały Izrael, sześćdziesięcioma miriadami, to jest osiemdziesiąt legionów. A obłoki chwały, namiot i źródło nie ruszyły się ani nie poszły, póki prorokini Miriam nie została uzdrowiona. Po tym lud wyruszył z Chaserot i rozbił obóz na pustyni Paran

Tekst hebrajski zawiera tylko krótką geograficzną wzmiankę na temat odejścia Izraela z Chaserot i rozbitcia obozu w Paran na pustyni. Natomiast w targumach zakończenie tych wydarzeń skłania tłumaczy do refleksji i pouczenia słuchaczy, co przedstawia midrasz na temat zasług Miriam. Najpierw refleksja nad lekcjami, które należy wyciągnąć z trądu Miriam. Ogólna zasada, dotycząca teologii rabinicznej, jest wyrażona we wzmiance o wielkiej nagrodzie danej za przestrzeganie nawet małego przykazania Prawa. Zasada ta została zilustrowana życiem Miriam. Jej pierwsza zasługa to stanie nad Nilem, by zobaczyć, co wydarzy się z Mojżeszem (Wj 2,4). Efektem tej zasługi było to, że Izrael rozrósł się w sześćdziesiąt miriadów, tj. 600 000. Jest to zaokrąglona liczba, ponieważ w Lb 1,45-46 po podliczeniu wychodzi 603 550, lub osiemdziesiąt legionów po 7500 ludzi każdy. W tym wypadku jest to nieco wyższa niż ogólna liczba w legionie (3000 do 6000 ludzi). Drugim skutkiem zasługi Miriam było to, że obłoki i źródło nie poruszały się. Przepuszczalnie

chodzi o obłok, który prowadził Mojżesza, i obłok, który prowadził lud. Studnia, która dawała Izraelitom wodę na pustyni, była szczególnie związana z Miriam we wczesnej tradycji żydowskiej i jest znana jako studnia Miriam. Warto zaznaczyć, że Miriam w TgPsJ za każdym razem jest nazwana prorokinią (w TgN – raz). Niewielkie różnice między TgN i TgPsJ zachodzą w określeniu ludzi, dla których powinna płynąć nauka z tych wydarzeń. TgN mówi o mędrcach, a TgPsJ o sprawiedliwych. Dodatki dotyczące nagrody, jaka ma spotkać Miriam oraz tych, którzy przestrzegają Prawa i przykazania w przyszłym świecie, nadają temu midraszowi wydźwięk eschatologiczny.

Zakończenie

Wprawdzie w opowiadaniu o Lb 12,1-16 jest mowa o konflikcie Miriam i Aarona z Mojżeszem, to jednak Miriam odgrywa istotną rolę, jest inicjatorką konfliktu i ona też ponosi karę w postaci jakiejś choroby skóry. Warto zwrócić uwagę, że choć Miriam spotyka kara, pozostaje ona w dalszym ciągu przywódczynią ludu (12,6). To ona jest prorokinią wizji i snów, a jej choroba i kwarantanna są przyczyną opóźnienia dalszej wędrówki (w. 15). W Biblii znajduje się jeszcze nawiązanie do jej choroby (Pwt 24,9) i wzmianka o jej śmierci (Lb 20,1). Po tym ostatnim epizodzie podana jest informacja, że studnie powysychały tak, że lud nie miał co pić. Choć między obydwojma wydarzeniami Biblia nie wskazuje jakiegось bezpośredniego związku, to inaczej interpretuje to późniejsza tradycja. Miriam występuje też w wykazach genealogicznych (Lb 26,59; 1 Krn 5,29), które identyfikują ją jako córkę Amrama i Jokebed oraz jako siostrę Mojżesza i Aarona. Także Micheasz, prorok żyjący w VIII w., przedstawia ich troje - Mojżesza, Aarona i Miriam, jako przywódców wyjścia z Egiptu (Mi 6,4). W tradycji żydowskiej możemy dostrzec znaczący rozwój interpretacji związany z postacią Miriam (Tervantko 2016).

Tradycja midraszowa jest także obecna w analizowanych aramejskich wersjach Lb 12,1-16. W targumach widać tendencję, żeby dostarczyć przekład tekstu hebrajskiego, a jednocześnie uzupełnić luki narracyjne obecne w opowiadaniach biblijnych. Uzupełnienia i rozszerzenia te odzwierciedlały aktualną teologię lub dopasowywały przesłanie tekstu biblijnego do bardziej aktualnych i bieżących problemów egzegetycznych. Materiał dodatkowy zawiera zarówno elementy hagadyczne, jak i halachiczne. Aramejskie przekłady wykazują pewne podobieństwo w stosowaniu określonej terminologii i technik translatorskich. Widać to szczególnie w obu targumach w strategii mówienia o JHWH, jak również w przypadku midraszu, który został dodany w 12,16. Elementy późniejszych koncepcji teologicznych włączone do przekładu dotyczą kary i nagrody, a także zasług Miriam. Różnice w materiale dodatkowym są wyraźnie widoczne w interpretacji małżeństwa Mojżesza. Warto też zaznaczyć, że TgPsJ ostrzega odbiorców, jeśli chodzi o postawę Miriam. Została ona ukarana, ponieważ oskarżyła Mojżesza o coś, czego nie popełnił. Pouczenie skierowane do sprawiedliwych i przestrzegających Prawa kładzie akcent na to, że nie wolno

oskarżać innych fałszywie. Jeśli ktoś próbuje podejrzewać lub oskarżyć niewinną osobę, możesz zostać ukarany fizycznym cierpieniem.

Bibliografia

- Allen, R. B. 1990. *Numbers. The New Expositors Commentary*. Grand Rapids: Zondervan.
- Ashley, T. R. 1993. *The Book of Numbers* (The International Commentary on The Old Testament). Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans Publishing Co.
- Chester, A. 1986. *Divine Revelatiuon and Divine Titles in the Pentateuchal Targumim* (Texte Und Studien Zum Antiken Judentum 14). Tübingen: Mohr Siebeck.
- Cole, R. D. 2000. *Numbers* (The New American Commentary, vol. 3 B). Nashville: Broadman & Holman Publishers.
- Crawford, S. W. 2003. *Traditions about Miriam in the Qumran Scrolls*. W: L. J. Greenspoon, R. A. Simkins, J. A. Cahan (red.), *Women and Judaism* (Studies in Jewish Civilization, vol. 14). Omaha: Creighton University Press, 33-44.
- Flesher, P. V. M., Chilton, B. D. 2011. *The Targums. A Critical Introduction* (Studies in the Aramaic Interpretation of Scripture 12). Leiden: Brill.
- Kuśmirek, A. 2011. *Balaam i jego wyrocznie w tradycji targumicznej* (Rozprawy i Studia Biblijne 42). Warszawa: Oficyna Wydawnicza Vocatio.
- McNamara, M. 1995. *Targum Neofiti 1: Numbers*. W: K. Cathcart, M. Maher, M. McNamara (red.), *Targum Neofiti 1: Numbers and Targum Pseudo-Jonathan: Numbers* (The Aramaic Bible, 4). Edinburgh: T&T Clark, Collegeville: The Liturgical Press.
- Milgrom, J. 1990. *Numbers* (The JPS Torah Commentary). Philadelphia: The Jewish Publication Society.
- Tervanotko, H. K. 2016. *Denying Her Voice: The Figure of Miriam in Ancient Jewish Literature*. (Journal of Ancient Judaism. Supplements). Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht.
- The Comprehensive Aramaic Lexicon Project*, Hebrew Union College-Jewish Institute of Religion, <https://cal.huc.edu/>.
- Wróbel, M.S. 2017. *Wprowadzenie do Biblii Aramejskiej*. Lublin: Wydawnictwo Archidiecezji Lubelskiej „Gaudium” – Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II.